

## ԻՐԱՆԱԿԱՆ ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐԸ «ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԳԱՐՆԱՆԸ»

Աննա Գևորգյան

*«Իրանը դեմ է դիկտատորներին և աջակցում է ժողովուրդներին,  
որ պայքարում են իրենց իրավունքների համար»:<sup>1</sup>  
Ալի Խամենեյի*

2010 թվականին արաբական երկրներում սկսված և մինչ օրս շարունակվող գործընթացները արևմտյան որոշ վերլուծաբաններ ու քաղաքական գործիչներ անվանում են «արաբական գարուն»: Չանդրադառնալով այս անվանման վերաբերյալ եղած տարաձայնություններին ու դրա կիրառման նպատակահարմարությանը՝ փաստենք, որ Իրանի Իսլամական Հանրապետության(ԻԻՀ) իշխանությունները նույն այդ իրադարձությունները այլ կերպ են անվանում: Նախ և առաջ, ի տարբերություն արևմտյան վերլուծաբանների ու քաղաքական գործիչների, նրանց համար անընդունելի է արաբական տարբեր երկրներում տեղի ունեցող խռովությունների դրդապատճառների ու դրանց մասնակիցների նույնացումը:

Իրանի համար վերոնշյալ իրադարձությունները երկու կարգի են.

1-ին՝ Թունիս, Եգիպտոս, Լիբիա, Եմեն, Բահրեյն, Լիբանան, որտեղ, ըստ Իրանի իշխանությունների տեղի է ունեցել «իսլամական վերածնունդ»,

2-րդ՝ Սիրիա, ուր Թեհրանի բնորոշմամբ ԱՄՆ-ն ներքաղաքական խռովություններ է հրահրում և զինում ահաբեկիչներին: Իրանի ղեկավարությունը փաստում է նաև, որ այն, ինչ կատարվում է արաբական երկրներում, բացի Սիրիայից,

---

<sup>1</sup>Ալի Խամենեյիի 04.02.2011-ի ուրբաթօրյա քարոզի տեքստ, տես՝ <http://www.leader.ir/langs/fa/index.php?p=bayanat&id=7772>, (մուտք՝ 15.02.2011):

Իրանի իսլամական հեղափոխության հետևանքն ու ազդեցությունն է:

Իրանի ընդդիմությունն էլ, իր հերթին, արաբական ընդվզումները Իրանի ժողովրդի բողոքի ակիբի ազդեցություն է համարում, բայց այս անգամ խոսքը ոչ թե 1979, այլ 2009 թվականի խաղաղ ցույցերի մասին է: Ասել է թե, Իրանի ընդդիմությունը զուգահեռներ է անցկացնում արաբ և իրանցի ժողովուրդների քաղաքացիական ընդվզման միջև:

Արաբական իրադարձություններին Իրանի և՛ իշխանության, և՛ ընդդիմության ներկայացուցիչների կողմից տրված բնորոշումները նպատակ ունենին նախ՝ հիմքեր ստեղծել արաբական երկրների ապագա կառավարությունների և Իրանի միջև փոխհարաբերությունների դաշտի ընդլայնման համար, երկրորդ՝ որոշակի ուղերձ հղել Իրանի հասարակությանը: Այդ ուղերձները մատնանշում էին մի դեպքում, Իրանի Իսլամական Հանրապետության պետական ապարատի կայունությունն ու ընդօրինակման առարկա լինելու գաղափարը, մյուս դեպքում Իրանի ընդդիմության գործողությունների օրինակելի լինելու ու նաև հաջողության հասնելու հույսի վերակենդանացման հնարավորությունը: Այս ուղերձներով, Իրանի իշխանություններն ու ընդդիմությունը փորձում էին հասնել իրենց նպատակներին ներքաղաքական կյանքում:

**Թունիս, Եգիպտոս:** Թունիսում մանրավաճառ Մուհամեդ Բուազիզիի ինքնահրկյիզմանը հետևած բողոքի ակիբի արդյունքում 2011 թվականի հունվարի 15-ին երկրի նախագահ Ջեյն ալ- Աբիդին Բեն Ալին, որ ղեկավարում էր երկիրը երեսուն տարի, ստիպված եղավ հրաժարական տալ: Թունիսում սկսված հեղափոխական ընդվզումների հոգեբանական ազդեցության հետևանքով քաղաքացիական շարժում էր սկսվել նաև Եգիպտոսում: Այստեղ ևս երկիրը երեսուն տարի գլխավորած նախագահ Հուսնի Մուբարաքը ստիպված եղավ հեռանալ իր պաշտոնից և հետագայում կանգնեց նաև դատարանի առջև՝ Եգիպտոսի խաղաղ

ցուցարարների դեմ զենք կիրառելու և կոռուպցիայի մեղադրանքներով:

Այս իրադարձությունները ինչպես մարտահրավերներ, այնպես էլ նոր հնարավորություններ էին ընձեռում Իրանի ղեկավարությանը: Մարտահրավերներ, որովհետև արաբական այդ երկրներում բռնկված հեղափոխական տրամադրությունները կարող էին հասնել նաև Իրան, և նոր հնարավորություններ, քանի որ Թունիսի ու Եգիպտոսի նոր կառավարությունների հետ հնարավոր էր ավելի սերտ հարաբերություններ ստեղծել, ինչպես նաև կյանքի կոչել իսլամական հեղափոխությունը «արտահանելու» վերաբերյալ խոմեյնիական գաղափարախոսությունը<sup>2</sup>: Հատկապես, որ Եգիպտոսի պարագայում, Հուսնի Մուբարաքի կառավարության և Իսլամական Իրանի միջև առհասարակ բացակայում էին դիվանագիտական հարաբերությունները<sup>3</sup>, և այդ երկրում տեղի ունեցող իրադարձությունները, և մասնավորապես Մուբարաքի իշխանության տապալումը խզված հարաբերությունները վերականգնելու լավ առիթ կարող էին հանդիսանալ:

Վերոնշյալ մարտահրավերները չեզոքացնելու և հնարավոր ձեռքբերումները ավելի շոշափելի դարձնելու նպատակով էլ Իրանի հոգևոր առաջնորդ (Ռահբար ) այաթոլլահ Ալի Խամենեին 2011 թվականի փետրվարի 4-ի ուրբաթօրյա քարոզի ժամանակ, անդրադառնալով արաբական երկրներում սկսված հեղափոխություններին, նշեց, որ Իրանի ղեկավարությունը ողջունում է արաբ ժողովուրդների ցուցարարներին<sup>4</sup>:

<sup>2</sup> Իմամ Խոմեյնի, «Վելայաթե ֆալիհ», տես՝ <http://imam-khomeini.com/web1/persian/showitem.aspx?cid=1727&pid=2034&h=&f=>, (մուտք՝ 15.02.2011):

<sup>3</sup> Իրանի և Եգիպտոսի միջև դիվանագիտական հարաբերությունները խզվել են 1979 թվականին Եգիպտոսի և Բարայելի միջև Քեմի Դեյվիդում կնքված հաշտության պայմանագրի պատճառով:

<sup>4</sup> Ալի Խամենեիի 04.02.2011-ի ուրբաթօրյա քարոզի տեքստ, տես՝ <http://www.leader.ir/langs/fa/index.php?p=bayanat&id=7772>, (մուտք՝ 15.02.2011):

Իր քարոզի առաջին հատվածում Ալի Խամենեին մանրամասն անդրադարձ կատարեց Իսլամական հեղափոխության հաջողության գրավականներին ու նշեց այդ հեղափոխության օրինակելի լինելու հանգամանքը: Նա մասնավորապես ընդգծեց. «Եթե որևէ հեղափոխություն ուզում է ազդեցություն գործել այլ երկրների վրա, այն պետք է որոշակի առանձնահատուկ հատկանիշներ ունենա, որոնցից ամենակարևորներն են հստակ ուրվագծված ուղղությունը, անվախությունն ու կայունությունը<sup>5</sup>»:

Անդրադառնալով Իրանի իսլամական հեղափոխության սկզբնական ժամանակաշրջանին ու նաև ընդգծելով այդ հեղափոխության շնորհիվ Իրանի ժողովրդի աննկուն կամքով ձեռք բերված հաջողությունները՝ Ալի Խամենեին հատկապես կարևորեց այն հանգամանքը, որ բազմաթիվ ազգեր ցանկություն ունեն հետևելու իրանական ժողովրդի օրինակին: Նրա խոսքով. «Երեսուներկու տարվա հսկայական աշխատանքը բոլորին օրհնություն ու Բարձրյալի բարեգթությունն է շնորհել, իսկ նրա (հեղափոխության) հատկանշական ձեռքբերումներն աստիճանաբար հայտնի են դարձել ողջ աշխարհին՝ այսօր իրանական ժողովրդին դարձնելով վառ օրինակ այլ ազգերի աչքերում<sup>6</sup>»:

Երկրի առաջնորդը իր խոսքում անդրադարձ կատարեց նաև 2009-ի նախագահական ընտրություններին հաջորդած իրադարձություններին և դրանք Իրանի թշնամիների ծրագրած հակակառավարական միջոցառումների չհաջողված փորձ համարեց: Նա ընդգծեց, որ «այդ սաղրանքի հեղինակներն ու ղեկավարները ինչպես այսօր, այն օրերին էլ երկրից դուրս էին գտնվում, և ոմանք, հանուն սեփական շահերի ու զբաղեցրած դիրքի, նրանց ինտրինգների գերին էին դարձել»<sup>7</sup>:

Այսպիսով, Իրանի հոգևոր առաջնորդը, ուրբաթօրյա իր քարոզի առաջին հատվածում ընդգծելով իսլամական

<sup>5</sup> Նույն տեղում:

<sup>6</sup> Նույն տեղում:

<sup>7</sup> Նույն տեղում:

հեղափոխության հաջողություններն ու երկրում 2009 թվականին տեղի ունեցած հակակառավարական ցույցերը արտաքին ուժերի սադրանք համարելով, փորձ արեց չեզոքացնել արաբական երկրների հեղափոխությունների ազդեցությամբ Իրանի ընդդիմության հետևորդների ակտիվացման հնարավորությունը: Իրանի ներքաղաքական զարգացումների ու Եգիպտոսի ու Թունիսի հեղափոխությունների միջև զուգահեռների բացակայությունը ընգծելու և վերոնշյալ երկրների ցուցարարներին գաղափարապես ուղղորդելու նպատակով էլ Ալի Խամենեին իր քարոզի ողջ երկրորդ հատվածը նվիրեց արաբական այդ երկրների իրադարձությունները իսլամի տեսակետից մեկնաբանելու խնդրին:

Վերլուծելով Եգիպտոսում ու Թունիսում տեղի ունեցած հեղափոխությունների պատճառները՝ Իսլամական հեղափոխության առաջնորդը նշեց, որ թեև արևմտյան փորձագետները այդ երկրների հեղափոխությունների պատճառները տնտեսական ոլորտում են փնտրում, բայց իրականում դրանք վերոնշյալ երկրների ղեկավարների վարած հակաիսլամական ու արևմտամետ քաղաքականության արդյունք պետք է համարել: Նա ընդգծեց Թունիսի ղեկավար Բեն Ալիի՝ հակաիսլամական քաղաքականություն վարելու փաստը և, մասնավորապես, հասարակական վայրերում հիջաբ կրելու ու կրոնական ծիսակատարություններ կատարելու արգելքի առկայությունը Թունիսում: Նրա պնդմամբ. «Թունիսի ժողովրդի ընդվզման գլխավոր պատճառներից մեկը իսլամի բացակայությունն ու նրա պահանջարկն էր երկրում<sup>8</sup>»:

Եգիպտոսի մասին խոսելիս Իրանի հոգևոր առաջնորդը նախ և առաջ անդրադարձավ Եգիպտոսի պատմությանն ու նշեց, որ Եգիպտոսը իսլամի ամենանվիրական օջախներից մեկն է եղել, և որ Եգիպտոսի ժողովուրդը, առաջինը դեմ հանդիման հանդիպելով արևմտյան զավթողական քաղաքականությանը, կարողացել է պահպանել իր իսլամական արժեքներն ու մոտեցումները:

<sup>8</sup> Նույն տեղում:

«Հարուստ պատմական անցյալ ունենանալով, սակայն,-նշեց Ալի Խամենեին,-Եգիպտոսը 30 տարի գտնվում էր մի մարդու ձեռքին, ով սիոնիստների բարեկամն ու ազատասիրության թշնամին էր<sup>9</sup>»:

Իր այս ելույթը Իրանի հոգևոր առաջնորդը ավարտեց Եգիպտոսի ու Թունիսի ժողովուրդներին խորհուրդ տալով լինել աննկուն, պայքարել մինչև վերջ ու հույս հայտնեց, որ իսլամական աստվածաբանները կարևոր դեր կխաղան նրանց ուղղորդելու ու առաջնորդելու գործում<sup>10</sup>:

Եվ այսպես, Իրանի հոգևոր առաջնորդը, «իսլամական վերածնունդ» համարելով Եգիպտոսում ու Թունիսում տեղի ունեցած իրադարձությունները, դրանք յուրահատուկ «իրանական պրիզմայով» անցկացնելով, այդ երկրների և Իրանի միջև ապագա փոխգործակցության համար նոր հարթություն էր ուղենշում: Իրանի հասարակությունն էլ երկրի առաջնորդից իսլամական հեղափոխությանը հավատարիմ մնալու ու արտաքին ուժերի նպատակների համար գործիք չճառայելու կոչ էր ստանում:

Արաբական երկրների իրադարձություններին նույնպիսի գնահատական տվեց նաև Իրանի Մեջլիսի խոսնակ Ալի Լարիջանին: Նա նույնպես Եգիպտոսի և Թունիսի հեղափոխությունները «իսլամական զարթոնք» անվանեց<sup>11</sup>: Այդ երկրների մասին խոսելիս նա կենտրոնացավ այն հանգամանքի վրա, որ ԱՄՆ-ն երկակի ստանդարտներ է կիրառում արաբական երկրների հանդեպ: Նա անընդունելի համարեց այն փաստը, որ ժողովրդավարության տարածման ջատագովը լինելով, ԱՄՆ-ն, սակայն, անտարբեր եղավ Թունիսի ժողովրդի արդարացի պահանջներին ու աջակցեց նաև Մուբարաքին, որ զենք էր կիրառում երիտասարդ ցուցարարներին ցրելու համար<sup>12</sup>: Նրա խոսքով. «Թեև Արևմուտքը փորձում է այլ մեկնաբանություն տալ

<sup>9</sup> Նույն տեղում:

<sup>10</sup> Նույն տեղում:

<sup>11</sup> Ալի Լարիջանիի ելույթը Բաբոլսարի շահիդների հիշատակի արարողության ժամանակ, տես՝

<http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=8911140293>, (մուտք՝ 05.02.2011):

<sup>12</sup> Նույն տեղում:

Մերձավոր Արևելքում տեղի ունեցող իրադարձություններին, բայց բոլորին է հայտնի, որ ցուցարարների կարգախոսները վկայում են, որ նրանց պայքարը հանուն հիջաբի է և ընդդեմ բռնությունների և ԱՄՆ-ի»<sup>13</sup>:

Իրանի իսլամական հեղափոխության 32-րդ տարեդարձին նվիրված հանրահավաքի ժամանակ՝ Իրանի նախագահ Մահմուդ Ահմադինեժադն էլ անդրադարձավ Եգիպտոսի ու Թունիսի իրադարձություններին, և դրանք Իրանի ժողովրդի՝ ընդդեմ Արևմուտքի մղված պայքարի ազդեցություն համարեց: Նախագահը կարծիք հայտնեց նաև, որ Եգիպտոսի ու Թունիսի ժողովուրդներին առաջնորդել է շիայական տասներկուերորդ «թաքնված» իմամ Մահդին<sup>14</sup>: Այս բնորոշմամբ Ահմադինեժադը ընդգծեց ոչ միայն արաբական երկրների հեղափոխությունների իսլամական լինելը, այլև իսլամական աշխարհի՝ միասնական, «դար ուլ-իսլամ» (իսլամի «աշխարհ») լինելու նրա ընկալումը:

Թեհրանի կենտրոնում գտնվող Ազադի (Ազատության) հրապարակում հավաքված մարդկանց դիմելով՝ նախագահ Ահմադինեժադը նշեց. «Սա գլոբալ հեղափոխություն է, որ իրագործվում է ժամանակի Իմամի կողմից»<sup>15</sup>:

Նույն այդ իրադարձությունները սակայն, բոլորովին այլ մեկնաբանություն ու արձագանք ստացան Իրանի ընդդիմության առաջնորդ Միրհուսեյն Մուսավիի կողմից: Նա ընդդիմության մյուս առաջնորդ Մեհդի Քարուբիի հետ ևս նույն այդ ժամանակշրջանում հանրահավաք էր հրավիրել՝ նվիրված իսլամական հեղափոխության տարեդարձին ու ի պաշտպանություն արաբական երկրների ցուցարարների: Այս հանրահավաքի ընթացքում Միրհուսեյն Մուսավին ընդգծեց, որ

<sup>13</sup> Նույն տեղում:

<sup>14</sup> Ըստ իսնաաշարիական շիա իսլամի՝ Մահդին տասներկուերորդ իմամն է, որ ոչ թե մահացած, այլ թաքնված է, և վերադառնալու է ու արդարություն հաստատի երկրի վրա:

<sup>15</sup> Բահմանի 22-ի տոնակատարության ժամանակ արտասանած էլույթ, տես՝ <http://www.president.ir/fa/26781>, (մուտք՝ 12.02.2011):

այն, ինչ տեղի է ունենում Մերձավոր Արևելքում, Իրանի ընդդիմության կազմակերպած հետընտրական ցույցերի ազդեցությունն ու հետևանքն է: Նրա խոսքով «Իրանի ժողովրդի «ուր է իմ ձայնը» կարգախոսը Մերձավոր Արևելքի երկրներում վերածվել է «ժողովուրդը պահանջում է իշխանության տապալում» կարգախոսի»<sup>16</sup>:

Նրա համոզմամբ, եթե Եգիպտոսի իշխանությունները արդար ընտրություններ անցկացնելու միջոցով ականջալուր լինեին ժողովրդի կամքին, ապա հետագայում ստիպված չէին լինի լսել, որ ժողովուրդը իշխանության տապալումն է ուզում: Իր ելույթում Մուսավին ջանում էր մաքսիմալ նմանություններ ցույց տալ հետընտրական Իրանի և Եգիպտոսի ու Թունիսի իրադարձությունների մեջ: Նա համեմատեց ոչ միայն Իրանում և Եգիպտոսում անցկացված ընտրությունների բնույթն ու անարդար լինելը, այլև այդտեղ, ինչպես նաև արաբական այլ երկրներում տեղի ունեցող այնպիսի ապօրինություններ, ինչպիսիք են սոցիալական ցանցերից օգտվելու արգելքը, բջջային հեռախոսակապի կաթվածահար վիճակը, բազմաթիվ քաղաքական բանտարկյալների առկայությունը<sup>17</sup>:

Մուսավին իր այս ելույթում որոշակի ուղերձ էր հղում ոչ միայն Իրանի ընդդիմության հետևորդներին՝ կոչ անելով նրանց էլ ավելի ոգևորվել Եգիպտոսի ու Թունիսի ժողովուրդների հաղթանակով ու շարունակել պայքարը, այլև Իրանի իշխանություններին՝ նրանց նախազգուշացնելով Իրանում եգիպտական սցենարի կրկնության հավանականության մասին՝ ժողովրդի ձայնը չլսելու պարագայում:

Եգիպտոսի հեղափոխությունից հետո սակայն Իրանի և Եգիպտոսի ղեկավարների միջև տեղի ունեցած փոխայցելություններն ու փոխադարձ բարեկամական

<sup>16</sup> Միրհուսեյն, «Ժողովրդի ձայնին այն ժամանակ են ականջալուր լինում, երբ արդեն ուշ է լինում», տես՝

<http://www.kaleme.com/1389/11/09/klm-45443/>, (մուտք՝ 01.02.2011):

<sup>17</sup> Ալի Խամենեյի 04.02.2011-ի ուրբաթօրյա աղոթքի տեքստ, տես՝

<http://www.leader.ir/langs/fa/index.php?p=bayanat&id=7772>, (մուտք՝ 10.02.2011):



հայտարարությունները վկայում են այն մասին, որ Իրանը Եգիպտոսի հետ հարաբերությունները ջերմացնելու պատրաստակամություն և մեծ ցանկություն ունի և որ Եգիպտոսը վերապահումներով համաձայն է այդ իրողության հետ: Մի կողմից, պաշտոնական Կահիրեն Մուբարաքի կառավարության համեմատ փոխել է իր դիրքորոշումը շիայական ու հակաարևմտյան Իրանի նկատմամբ, մյուս կողմից Եգիպտոսը չի կարող զոհաբերել իր հարաբերությունները Արևմուտքի հետ, քանի որ հսկայական ֆինանսական և այլ տիպի օժանդակություն է ստանում վերջինից: Բացի այդ, «Մուսուլման եղբայրները» չեն կարող թույլ տալ, որ Եգիպտոսը շիայական իսլամի ազդեցության վտանգի առաջ կանգնի: Իսկ դիվանագիտական հարաբերությունների վերականգնումն ու իրանցիների ազատ ելուժուտը Եգիպտոս, որոշ սուննի քաղաքական գործիչներ Եգիպտոսում շիայական իսլամի ակտիվացման նախադրյալ են համարում:

Հունի Մուբարաքի՝ փետրվարի 11-ին տեղի ունեցած հրաժարականից<sup>18</sup> մի քանի օր անց՝ փետրվարի 22-ին, իրանական երկու ռազմանավ եգիպտական կողմի թույլատրությամբ անցան Սուեզի ջրանցքը՝ ուղևորվելով դեպի Սիրիայի Լաթակիա նավահանգիստ<sup>19</sup>: Սա Իսլամական հեղափոխությունից ի վեր առաջին դեպքն էր, երբ իրանական ռազմանավերին թույլատրվում էր մուտք գործել Սուեզի ջրանցք:

2011 թվականի ապրիլի 28-ին Եգիպտոսի արտգործնախարարության խոսնակ Մենհա Բախումը հայտարարեց. «Մենք Իրանին դիտում ենք որպես հարևան երկիր, որի հետ պիտի նորմալ հարաբերություններ ունենանք: Մենք

---

<sup>18</sup> Մուբարաքը հրաժարական է տվել, տես՝ <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/02/201121125158705862.html>, (մուտք՝ 12.02.2011):

<sup>19</sup> Իրանական նավերն անցել են Սուեզի ջրանցքը, տես՝ <http://hamshahronline.ir/details/160782>, (մուտք՝ 23.02.2011):

Իրանին թշնամի չենք համարում, ինչպես դա անում էր նախորդ ռեժիմը, քայց և ընկեր նույնպես չենք համարում<sup>20</sup>»:

Հուլիսի 22-ին Իրանի արտգործնախարար Ալի Աքբար Սալեհին հայտարարեց այն մասին, որ Իրանի ու Եգիպտոսի հարաբերությունների զարգացումը մինչև դեսպանատների բացման մակարդակի տարածաշրջանին կայունություն ու խաղաղություն կրերի<sup>21</sup>: Նա հավելեց նաև, որ Իրանի ու Եգիպտոսի դիվանագետները բանակցություններ են վարում իրենց երկրների միջև հարաբերությունների նոր էջ բացելու համար<sup>22</sup>:

Թեև Եգիպտոսը փորձում էր հավասարակշռված քաղաքականության սկզբունքով կառուցել իր հարաբերությունները Իրանի հետ, մասնավորապես հայտարարելով, որ «Իրանի հետ հարաբերությունները չպիտի զարգանան ի վնաս Եգիպտոս-Օոցի արաբական երկրներ հարաբերությունների»<sup>23</sup>, քայց նայնպես ստեղծված հարաբերություններն աննախադեպ էին Իսլամական հեղափոխությունից ի վեր:

Իրանի և Եգիպտոսի միջև հետագա հարաբերությունների զարգացման հնարավորությունը Իրանում կապում էին Եգիպտոսի ապագա նախագահի հետ: Նոր նախագահի ընտրվելուց անմիջապես հետո՝ 2012 թ.-ի հունիսի 26-ին, Իրանի նախագահ Մահմուդ Ահմադինեժադը շնորհավորական նամակ հղեց Մուհամմադ Մուրսիին՝ նրան անվանելով Իրանի եղբայրական

---

<sup>20</sup> Եգիպտոսը ջերմացնում է հարաբերությունները Իսրայելի թշնամիներ Իրանի ու Համմասի հետ, տես՝ [http://www.nytimes.com/2011/04/29/world/middleeast/29egypt.html?\\_r=3](http://www.nytimes.com/2011/04/29/world/middleeast/29egypt.html?_r=3), (մուտք՝ 30.04.2011):

<sup>21</sup> Իրանի և Եգիպտոսի հարաբերությունները նպաստում են տարածաշրջանի կայունությանը, տես՝ <http://www.presstv.com/detail/190209.html>, (մուտք՝ 23.07.2011):

<sup>22</sup> Նույն տեղում:

<sup>23</sup> «Եգիպտոսի հարաբերություններն Իրանի հետ ի վնաս Մաուդյան Արաբիայի», - վստահեցնում է Արաբական լիգայի նոր ղեկավարը <http://english.alarabiya.net/articles/2011/07/04/155952.html>, (մուտք՝ 05.07.2011):

երկրի նախագահ<sup>24</sup>: Նույն ուղերձում Իրանի նախագահը իր երկրի և Եգիպտոսի հետագա հարաբերությունների բարելավում էր ակնկալում:

Սեպտեմբերին Եգիպտոսի նախագահ Մուհամմադ Մուրսին ժամանեց Թեհրան՝ մասնակցելու Չմիավորված ազգերի համագումարին: Սա Իսլամական Իրանի պատմության մեջ առաջին դեպքն էր, երբ Եգիպտոսի նախագահը Իրան էր գալիս: Թեև Մուրսին Թեհրանում մի քանի ժամ մնաց միայն, ինչը քննադատության ենթարկվեց որոշ իրանական վերլուծաբանների կողմից, բայց նա հասցրեց մասնակցել Չմիավորված ազգերի համագումարի բացմանը, ինչպես նաև երկկողմ հանդիպում ունենալ Իրանի նախագահ Մահմուդ Ահմադինեժադի հետ:

Մի կողմից Մուրսիի՝ Թեհրան ժամանելը խոսում էր նրա՝ ԱՄՆ-ից անկախ արտաքին քաղաքականություն վարելու պատրաստականության մասին, մյուս կողմից, հատկանշական է, որ Թեհրանում ելույթ ունենալով՝ Մուրսին անդրադարձավ Սիրիայի խնդրին և Սիրիայի դաշնակից Իրանում քննադատեց Բաշար ալ-Ասադի վարչակազմին: Նա համոզմունք հայտնեց, որ Սիրիայի ճգնաժամը հնարավոր է լուծել առանց արտաքին միջամտության, բայց և պնդեց, որ Ասադը հեռանալուց բացի այլընտրանք չունի<sup>25</sup>:

Մուրսիի հետ հանդիպման ընթացքում Ահմադինեժադը վստահեցրեց, որ Իրանի Իսլամական Հանրապետությունը պատրաստ է կիսվել իր փորձով ու գիտելիքներով հանուն եղբայրական ժողովրդի բարեկեցության: Նա Իրանն ու Եգիպտոսը տարածաշրջանի ռազմավարական դաշնակիցներ համարեց ու հույս հայտնեց, որ միասին նրանք կարող են կայունություն ու

<sup>24</sup> Ահմադինեժադը շնորհավորել է Մուհամմադ Մուրսիին Եգիպտոսի նախագահի պաշտոնում ընտրվելու կապակցությամբ, շնորհավորանքի տեքստ, տես՝ <http://www.president.ir/fa/39176>, (մուտք՝ 27.06.2012):

<sup>25</sup> Ուշագրավ է, որ ԻԻՀ պետական հեռուստաընկերությամբ հեռարձակվող Մուրսիի ելույթի ընթացքում արաբերենից պարսկերեն թարգմանող թարգմանիչը Սիրիայի փոխարեն Բահրեյն էր ասում: Տես <http://www.youtube.com/watch?v=7UpveeV7Evs>, (մուտք՝ 02.09.2012):

խաղաղություն ապահովել տարածաշրջանում: Մուրսին նույնպես Իրանին իր երկրի ռազմավարական դաշնակիցը համարեց և հույս հայտնեց, որ տարածաշրջանի բոլոր ազգերը միասին կարող են լուծել տարածաշրջանում առկա խնդիրները<sup>26</sup>:

Ուշագրավ է սակայն, որ երկկողմ հանդիպման ժամանակ Մահմուդ Ահմադինեժադն ու Մուհամմադ Մուրսին այդպես էլ չխոսեցին երկրների մեջև դիվանագիտական հարաբերությունների վերականգման մասին: Թեև Եգիպտոսի հեղափոխությունից ի վեր երկուստեք հայտարարություններ են արվել Կահիրեի և Թեհրանի միջև դիվանագիտական հարաբերությունները վերականգնելու պատրաստակամության մասին, սակայն, փաստ է, որ դրանք դեռ վերականգնված չեն, և ավելին, կողմերը բաց թողեցին դրա մասին հայտարարելու առիթները՝ Մուրսիի և Ահմադինեժադի փոխադարձ այցերը Թեհրան և Կահիրե: Դրա փոխարեն, կողմերը Թեհրանում համաձայնության եկան քառակողմ հանդիպում կազմակերպել Եգիպտոսի, Իրանի, Թուրքիայի ու Սաուդյան Արաբիայի մասնակցությամբ՝ Սիրիայի ճգնաժամի համար լուծումներ գտնելու նպատակով: Սա այն դեպքում, երբ մինչ այդ վերոնշյալ երկրները, առանց Իրանի, արդեն մի քանի անգամ համաժողովներ էին կազմակերպել ու փորձել հանգուցալուծում տալ Սիրիական խնդրին: Իրանին այս նոր հանդիպմանը հրավիրելու փաստը վկայում էր, որ տարածաշրջանի երկրները եկել են այն համոզման, որ հնարավոր չէ քանդել սիրիական ճգնաժամի թնջուկը առանց Թեհրանի հետ փոխգործակցության:

Վերոնշյալ երկրների մասնակցությամբ հրավիրված համաժողովները նույնպես, սակայն, որևէ արդյունք չտվեցին Սիրիական ճգնաժամի լուծման ճանապարհին: Համաժողովի մասնակից երկրների տարբեր դիրքորոշումները Դամասկոսի գործող իշխանության վերաբերյալ ու նրանց հակադրվող շահերը տարածաշրջանային մակարդակում թույլ չտվեցին ընդհանուր

<sup>26</sup> Նախագահ Ահմադինեժադը հանդիպել է Մուհամմադ Մուրսիին, տես՝ <http://www.president.ir/fa/41036>, (մուտք՝ 01.09.2012):

հայտարարի գալ օրեցօր ահագնացող ապստամբությանը վերջ տալու համար:

Մուրսիի Թեհրան կատարած այցից մի քանի ամիս անց՝ 2013 թվականի փետրվարին, պաշտոնական այցով Կահիրե մեկնեց Իրանի նախագահ Մահմուդ Ահմադինեժադը: Այս այցը նույնպես աննախադեպ պատմական իրադարձություն էր, քանզի Իրանի իսլամական հեղափոխությունից հետո իրանական առաջին պաշտոնյայի այցելությունն էր Եգիպտոս: Բովանդակային իմաստով, սակայն, այս այցը նույնպես որևէ էական տեղաշարժ չբերեց Իրան-Եգիպտոս փոխհարաբերություններում:

Վերը նշված իրադարձությունները հիմք են տալիս ենթադրելու, որ Եգիպտոսի նոր իշխանությունը մի կողմից, ի տարբերություն նախորդ իշխանության, պատրաստ է փոխհարաբերություններ ունենալ Իրանի Իսլամական Հանրապետության հետ, մյուս կողմից այդ հարաբերությունները ավելի շատ մրցակիցների հարաբերություններ են լինելու, քան դաշնակիցների: Տարածաշրջանում գերիշխող դիրք գրավելու Իրանի նկրտումներն ու Եգիպտոսի ջանքերը՝ վերականգնելու իր ազդեցությունը տարածաշրջանի արաբական երկրների վրա, երկու պետություններին տարածաշրջանային քաղաքականության երկու տարբեր բևեռներում է դնում: Պետք է փաստել սակայն, որ Եգիպտոսի ու Իրանի միջև դիվանագիտական հարաբերությունների վերականգնման հարցում լուրջ արգելքներ չէին լինի, եթե չլինեին Մաուդյան Արաբիայի և Շոցի այլ արաբական երկրների, ինչպես նաև ԱՄՆ-ի ճնշումները Եգիպտոսի վրա:

**Լիբիա, Եմեն, Բահրեյն:** Իր ամանորյա<sup>27</sup> ուղերձի ժամանակ երկրի հոգևոր առաջնորդ Ալի Խամենեին նորից խոսեց տարածաշրջանի արաբական երկրներում տեղի ունեցող իրադարձությունների մասին՝ այս անգամ արդեն անդրադառնալով նաև Լիբիային, Եմենին ու Բահրեյնին: Նա նորից

<sup>27</sup> Խոսքն, իհարկե, իրանական ամանորի՝ մարտին նշվող Նորուզի մասին է:

ընդգծեց, որ այն, ինչ տեղի է ունենում տարածաշրջանում ոչ այլ ինչ է, քան համաշխարհային մուսուլմանական ումմայի ստեղծման նախադրյալ<sup>28</sup>: Նա համեմատեց այս իրադարձությունները Իրանի իսլամական հեղափոխության հետ և նշեց, որ կա երկու բաղադրյալ, որոնք նույնացնում են այս իրադարձությունները: Առաջինը, այս շարժումների մեջ ժողովրդի մասնակցությունն է, և երկրորդը, դրանց կրոնական ուղղվածությունը: Այաթոլլահ Ալի Խամենեին ուշադրություն հրավիրեց այն հանգամանքի վրա, որ տարիներ շարունակ բազմաթիվ մտավորականներ ահազանգում էին այդ երկրներում տիրող իրավիճակի մասին, բայց նրանց երբևէ չհաջողվեց անել այն, ինչ արեցին ժողովուրդները:

Հատկանշական է, որ Լիբիայում տեղի ունեցած քաղաքացիական ընդվզումը Խամենեին պայմանավորեց այն փաստով, որ Կադաֆին արևմտամետ քաղաքականություն էր վարում և մասնավորապես, Արևմուտքի դրոմամբ դադարեցրել էր Լիբիայի միջուկային ծրագիրը: Սա, ըստ, Խամենեիի, առաջացրել էր ժողովրդի գայրույթը<sup>29</sup>:

Նա իր աջակցությունը հայտնեց Լիբիայի ընդդիմադիրներին ու նրանց հետևորդներին: Միաժամանակ նա դատապարտեց ինչպես Կադաֆիի, այնպես էլ Արևմուտքի գործողությունները Լիբիայի ժողովրդի դեմ: Նա անընդունելի համարեց այն հանգամանքը, որ ԱՄՆ-ն փորձում է միջամտել Լիբիայի ներքին գործերին, հատկապես, որ դա անում է ոչ թե ընդվզողներին զենքով օգնելով, այլ Լիբիա գորք մտցնելով:

Ինչպես այաթոլլահ Խամենեիի մյուս ելույթները, այս մեկը ևս հակաարևմտյան հռետորաբանությամբ էր հագեցած: Նա քննադատեց ԱՄՆ-ին ոչ միայն արաբական երկրների ներքին գործերին խառնվելու, այլև այդ իրադարձությունները Իրանի հետընտրական զարգացումների հետ համեմատելու համար: Այս

<sup>28</sup> Ալի Խամենեի ամանորյա ուղերձի տեքստ, տես՝ [http://www.leader.ir/langs/fa/index.php?p=bayanat&id=7898,\(01.04.2011\)](http://www.leader.ir/langs/fa/index.php?p=bayanat&id=7898,(01.04.2011))

<sup>29</sup> Նույն տեղում:

համեմատության վերաբերյալ իր անհամաձայնությունը, սակայն, նա արտահայտեց հետևյալ դիվանագիտական պատասխանի մեջ. «Այո, Թահրիրում հավաքված մարդիկ նույնն են, ինչ Թեհրանի Ազադի հրապարակի ցուցարարները: Այո, դուք ճիշտ եք: Ազադի հրապարակում ամեն տարի փետրվարի 11-ին հավաքվում են մարդիկ և գոչում. «Մահ Ամերիկային»<sup>30</sup>:

Լիբիայում սկսված քաղաքացիական ընդվզման վերաբերյալ իր դիրքորոշումը հայտնեց նաև Իրանի նախագահ Մահմուդ Ահմադինեժադը: Նա երկրի պետական հեռուստատեսությամբ հեռարձակվող իր ելույթում աջակցություն հայտնեց Լիբիայի ընդդիմադիր ուժերին և դատապարտեց Լիբիայի նախագահ Մուամար Կադաֆիի գործողությունները իր ժողովրդի հանդեպ<sup>31</sup>: Նա մասնավորապես նշեց, որ «անընդունելի է, երբ երկրի ղեկավարությունը լիցքավորում է զենքերը, որոնք ուղղվում են սեփական ժողովրդի դեմ<sup>32</sup>»: Հատկանշական է նաև, որ նույն ելույթում նա հայտարարեց. «Թույլ տվեք, որ մարդիկ խոսեն, ազատ լինեն ու արտահայտեն իրենց կամքը»<sup>33</sup>:

Բահրեյնում 2011 թվականին տեղի ունեցած իրադարձությունների վերաբերյալ Իրանի արձագանքը հասկանալու համար, հարկ է ընդգծել, որ Բահրեյնի բնակչության մեծամասնությունը շիա իսլամի հետևորդներն են, մինչդեռ երկիրը ղեկավարում են սուննի մուսուլմանները<sup>34</sup>: Իրաքի սուննի ղեկավար Սադամ Հուսեյնի իշխանության տապալումից և նոր՝ մեծամասամբ շիաներից բաղկացած կառավարության

<sup>30</sup> Նույն տեղում:

<sup>31</sup> Ահմադինեժադի հորդորը Կադաֆիին. «Ականջալուր եղեք ժողովրդի պահանջին», տես՝ [http://www.radiofarda.com/content/f4\\_ahmadinejad\\_advise\\_kadhafi\\_respect\\_will/2318291.html](http://www.radiofarda.com/content/f4_ahmadinejad_advise_kadhafi_respect_will/2318291.html), (մուտք՝ 25.02.2011):

<sup>32</sup> Նույն տեղում:

<sup>33</sup> Նույն տեղում:

<sup>34</sup> The world factbook, Bahrain, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ba.html>, (մուտք՝ 12.04.2011):

ստեղծումից հետո<sup>35</sup>, Բահրեյնը աշխարհի միակ պետությունն է մնացել, որտեղ շիա մեծամասնությունը ղեկավարվում է սուննի փոքրամասնության կողմից<sup>36</sup>: Ժողովրդագրական նման պատկերի համատեքստում Բահրեյնում հասարակության ընդվզումը իշխանության վարած քաղաքականության դեմ նույնացվում է շիաների պայքարի հետ ընդդեմ սուննիների: Այս իմաստով պատահական չէ ոչ Սաուդյան Արաբիայի, ոչ էլ Իրանի ակտիվ մասնակցությունը Բահրեյնի ներքաղաքական կյանքում: Բահրեյնի ժողովրդական ընդվզումը ճնշելու համար երկրի իշխանության խնդրանքով սուննիական Սաուդյան Արաբիան զորք մտցրեց Մանամա<sup>37</sup>, ինչին դժգոհությամբ ու զայրույթով արձագանքեց շիայական Իրանը:

Հարկ ենք համարում հիշեցնել նաև, որ հատկապես Բահրեյնի ու Եմենի պարագայում, որտեղ ցուցարարների զգալի մասը շիա մուսուլմաններ էին, Իրանը մեղադրվում էր հակակառավարական ցույցերի մասնակիցներին զինելու ու նրանց ղեկավարելու մեջ<sup>38</sup>: Իրանը մեղադրվում էր տարածաշրջանում տիրող իրավիճակից օգտվելու և սուննի-շիա նոր հակամարտություններ հրահրելու մեջ: Այս մեղադրանքների անհիմն ու շինծու լինելու փաստը ցույց տալու համար Ռահիբարը փորձում էր այս երկրների ներքաղաքական կոնֆլիկտները ներկայացնել քաղաքացի-կառավարություն հակամարտության համատեքստում և ժխտել դրանց մեջ առկա ներխուլմական հակամարտության տարրերը: Իսկ Իրանի աջակցությունն էլ այս երկրների ցուցարարներին, ըստ

<sup>35</sup> Shias dominate Sunnis in the new Iraq, <http://www.cbc.ca/news/world/story/2012/04/03/iraq-shia-domination-grows.html>, (մուտք՝ 12.04.2011).

<sup>36</sup> Shiite majority, Sunni rule, <http://middleeast.about.com/od/bahrain/a/me080109.htm>, (մուտք՝ 12.04.2011).

<sup>37</sup> Saudi Arabian troops enter Bahrain as regime asks for help to quell uprising, Martin Chulov, <http://www.guardian.co.uk/world/2011/mar/14/saudi-arabian-troops-enter-bahrain>, (մուտք՝ 15.03.2011).

<sup>38</sup> U.S says Iran helps crackdown in Syria, Adam Entous and Matthew Rosenberg, <http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704547804576261222747330438.html>, (մուտք՝ 10.04.2011).



Խամենեյի, պայմանավորված է ոչ թե նրանց շիա իսլամի հետևորդներ լինելու հանգամանքով, այլ այն հանգամանքով, որ Իրանը կանգնած է բոլոր նրանց կողքին, ովքեր օգնության կարիք ունեն հանուն ազատության մղվող պայքարում<sup>39</sup>:

Անդրադառնալով Բահրեյնի իրադարձություններին՝ Իրանի հոգևոր առաջնորդ Ալի Խամենեին ուշադրություն հրավիրեց այն հանգամանքի վրա, որ դրանք ոչնչով չեն տարբերվում մյուս արաբական երկրների խռովություններից: Խամենեյի խոսքով, չի կարելի Բահրեյնում շիա-սուննի հակամարտության տարրեր փնտրել: Այստեղ ևս, ըստ նրա, ժողովուրդը պայքարում է հանուն իր իրավունքների, և ուրեմն Իրանը աջակցում է նրանց:

**Միրիա:** Ի տարբերություն արաբական այլ երկրներում տեղի ունեցող իրադարձությունների, որոնք Իրանը մեկնաբանում է որպես «իսլամական վերածնունդ», Միրիայի դեպքերը Իրանի տեսանկյունից Արևմուտքի կողմից ծրագրված սադրանքներ են: Թեև սիրիական իրադարձություններում տարբեր արևմտյան ուժերի ներգրավվածությունն արդեն գաղտնիք չէ ոչ մեկի համար, սակայն Իրանի դիրքորոշումն այդ միջամտության վերաբերյալ ամենաձայրահեղականն է: Այս մոտեցումը պայմանավորված է նախ և առաջ այն հանգամանքով, որ Միրիան Իրանի ռազմավարական դաշնակիցն է տարածաշրջանում:

Միրիայի ներկա վարչակազմի հետ Իրանի ունեցած սերտ հարաբերությունները նրան թույլ են տալիս ավելի ապահով ու ուժեղ խաղացող լինել տարածաշրջանում<sup>40</sup>:

Իրանը Միրիայի, Իրաքի ու Լիբանանի հետ միասին յուրօրինակ «շիայական գոտի» է ստեղծել, որը թույլ է տալիս ակտիվացնել շիայական գործոնը տարածաշրջանում: Եվ այս «շիայական գոտու» մեջ Միրիան ամենահուսալի ու ամուր օղակն

<sup>39</sup> Իսլամական հեղափոխության տարեդարձին նվիրված Ալի Խամենեյի ելույթի տեքստ, տես՝ <http://www.leader.ir/langs/fa/index.php?p=contentShow&id=9093> (մուտք՝ 21.10.2012):

<sup>40</sup> Syria-Iran Foreign Relations, by Will Fulton, Robert Frasco, Ariel Farra-Wellman, August 15, 2011, at <http://www.irantracker.org/foreign-relations/syria-iran-foreign-relations>, (մուտք՝ 18.03.2011).

է, որ թույլ է տալիս Իրանին կապ հաստատել Լիբանանի «Հիզբուլլա» կազմակերպության հետ, ինչպես նաև արաբական այլ երկրներում շիայական ազդեցության տարածման համար անհրաժեշտ լծակներ ունենալ:

Աշխարհաքաղաքական և կրոնական տեսանկյունից Իրանի համար Սիրիայի վարչակարգի տապալումը լուրջ մարտահրավեր է նշանակում: Եվ պատահական չէ, որ պաշտոնական Թեհրանը շահագրգռված է նպաստելու, որ օր առաջ ճնշվի Սիրիայի ապստամբությունն ու անփոփոխ մնա Սիրիայի գործող վարչակարգը:

Սիրիական ապստամբության մարումը օրերի հարց համարելով՝ սկզբնական շրջանում ոչ միայն Իրանի պաշտոնյաներն էին անարձագանք թողնում այդ իրադարձությունը, այլև ԻԻՀ-ի պետական հեռուստաընկերությունը առհասարակ չէր լուսաբանում Սիրիայում տեղի ունեցող դեպքերը: Հուսալով, որ Սիրիայի իրադարձությունները երկար չեն տևի, և Բաշար ալ-Ասադին կհաջողվի կարճ ժամանակում ճնշել խռովարարներին՝ Իրանը Սիրիայի այս դեպքերն անտեսելու, քողարկելու քաղաքականություն էր վարում: Ապստամբությունը, սակայն, օր-օրի թափ էր հավաքում և որոշ ժամանակ անց Իրանի պաշտոնյաները ստիպված եղան հրապարակային արձագանքել Սիրիայի ներքաղաքական իրավիճակին:

Այաթոլլահ Ալի Խամենեին ուրբաթօրյա քարոզների, ինչպես նաև տարբեր հանդիպումների ժամանակ Սիրիային անդրադառնալիս նշում էր, որ Իրանը դեմ է, որ Սիրիայում օտար ուժեր հայտնվեն և որ իր երկիրը մշտապես աջակցելու է Սիրիային<sup>41</sup>: Սիրիայում տեղի ունեցող իրադարձությունները նրա

<sup>41</sup>Իսլամական հեղափոխության տարեդարձին նվիրված Ալի Խամենեիի ելույթի տեքստ, տես՝ <http://www.leader.ir/langs/fa/index.php?p=contentShow&id=9093> (մուտք՝ 21.10.2012):

բնորոշմամբ «ԱՄՆ-ի՝ տարածաշրջանում կրած պարտությունների համար վրեժխնդրության արդյունք է»<sup>42</sup>:

Հատկանշական է, որ էթե ապստամբության սկզբնական ամիսների ընթացքում, պաշտոնական Թեհրանը իր բացահայտ համակրանքն ու աջակցությունն էր ցույց տալիս Սիրիային ու նրա ղեկավար Բաշար ալ-Ասադին, ապա մի քանի ամիս անց, երբ միջազգային հանրությունն ավելի ու ավելի էր խոսում Սիրիայի նախագահի՝ իր ժողովրդի հանդեպ կիրառած անընդունելի բռնությունների մասին, Թեհրանը փոքր-ինչ փոխեց իր հռետորաբանությունը: Ճիշտ է, իրանցի պաշտոնյաները հայտարարում էին, որ դեմ են Սիրիայի խնդրի ռազմական լուծմանն ու շահագրգռված են Սիրիայում օր առաջ խաղաղության հաստատմամբ, բայց և մերթընդմերթ դատապարտում էին ալ-Ասադի գործողություններն ու կոչ անում նրան լսել սեփական ժողովրդի ձայնը: Խռովությունների սկզբնական փուլում Սիրիայում տեղի ունեցող իրադարձություններին անդրադառնալիս Իրանի իշխանություններն օգտագործում էին ծայրահեղ հակաարևմտյան հռետորաբանություն և անտեսում էին այս գործողություններում Սիրիայի ժողովրդի մասնակցության փաստը: Սիրիայի խռովությունները նրանք վերագրում էին Արևմուտքի վարած «սադրիչ» քաղաքականությանը, իսկ ցուցարարներին անվանում էին ահաբեկիչներ: Իրանի արտգործնախարար Ալի Աքբար Սալեհին մամլո ասուլիսներից մեկի ժամանակ կարծիք հայտնեց, թե «Արևմուտքը ձգտում է անկայունություն ստեղծել Սիրիայում»<sup>43</sup>: Երկրի նախագահ Մահմուդ Ահմադինեժադն էլ հայտարարեց, որ Սիրիայի իշխանություններն ու հասարակությունը ի վիճակի են առանց որևէ մեկի միջնորդության լուծել իրենց խնդիրները և որ

<sup>42</sup>Սյաթոլլահ Ալի Խամենեի. «Սիրիայում տեղի ունեցող իրադարձությունները ԱՄՆ-ի՝ տարածաշրջանում կրած պարտությունների համար վրեժխնդրության արդյունք է» <http://www.leader.ir/langs/fa/index.php?p=contentShow&id=9074>

<sup>43</sup>Գերմանական «Շպիգել» ամսագրի հարցազրույցը արտգործնախարար Սալեհիի հետ, տես <http://www.iranembassy.de/fa/component/content/article/2-uncategorised/522-1>, (մուտք՝ 15.10.2012).

Արևմուտքը իրավունք չունի խառնվելու Սիրիայի ներքին գործերին<sup>44</sup>:

Արդեն 2011 թվականի օգոստոսին, սակայն, ԻԻՀ արտգործնախարար Մալեհին հայտարարեց, որ Իրանը հորդորում է Սիրիայի ղեկավարներին ուժ չկիրառել ժողովրդի հանդեպ: Հետաքրքիր է նաև, որ Իրանի ներսում Սիրիայի ներքաղաքական զարգացումներին զուգընթաց իշխանության տարբեր ներկայացուցիչներ սկսել էին ավելի ու ավելի հակասական տեսակետներ հայտնել Իրանի և Սիրիայի վարչակարգի փոխհարաբերությունների վերաբերյալ: Մինչ երկրի հոգևոր առաջնորդ Ալի Խամենեին շարունակում էր Սիրիայում տեղի ունեցող գործողությունները համարել հակասիոնիստական պայքար և աներկբա աջակցություն ցույց տալ Բաշար ալ-Ասադի իշխանությանը, մի շարք բարձրաստիճան պաշտոնյաներ կասկածի տակ էին դնում այդ քաղաքականության նպատակահարմարությունը: Նրանցից ոմանք, այդ թվում նաև այնպիսի ազդեցիկ քաղաքական գործիչ, ինչպիսին է Հաշեմի Ռաֆսանջանին, վիճարկում էին այն քաղաքականությունը, որի արդյունքում Իրանը գրեթե միակ պետությունն էր, որ աջակցում էր ալ-Ասադին այն դեպքում, երբ ողջ աշխարհը դատապարտում էր նրա՝ մարդկության դեմ գործած հանցանքները: Որոշ քաղաքական գործիչներ ու պատգամավորներ պնդում էին, որ Իրանը պիտի աջակցի Սիրիայի իշխանություններին, բայց մինչ այն պահը, երբ վերջինս ուժ կկիրառի խաղաղ բնակչության հանդեպ:

Իրանի հռետորաբանությունն իհարկե ցույց էր տալիս, որ ԻԻՀ-ն Սիրիայի խնդրի՝ բացառապես խաղաղ ճանապարհով լուծման կողմնակից է, բայց քանի դեռ արևմտյան երկրները շարունակում էին զինել Սիրիայի ապստամբներին, Իրանն էլ չէր դադարեցնում իր ռազմական ներգրավվածությունն այս խնդրում: 2012 թ.-ի մայիսի 28-ին իրանական ISNA լրատվական գործակալությունն իր վեբ-կայքում տեղադրել էր ԻՀՊԿ-ի Ղուդսի գորքերի

<sup>44</sup><http://aftabnews.ir/fa/news/173579> (մուտք՝ 20.10.2012)

հրամանատարի տեղակալ Իսմայիլ Ղաանիի հայտարարությունն այն մասին, որ «մինչ իրանական զորքերի միջամտությունը բազմաթիվ մարդիկ են սպանվել Սիրիայում ընդդիմության կողմից, բայց Իրանի իսլամական հանրապետության ֆիզիկական և ոչ-ֆիզիկական ներկայությունն այստեղ բազմաթիվ արհավիրքներ է կասեցրել»: Այս հայտարարությունը, որ առաջինն էր, որում իրանական պաշտոնյան խոսում էր իր երկրի զորքերի ներգրավվածության մասին Սիրիայի իրադարձություններում, շատ արագ հանվեց վերոնշյալ կայքից, այնպես ինչպես ջնջվեց YouTube կայքում հայտնված մի տեսանյութ, որտեղ նկարահանված էին Սիրիայում կռվող իրանցի զինվորականները: Այս գործողությունները, ինչպես նաև իրանցի պաշտոնյաների ելույթները ցույց են տալիս, որ Իրանն ամեն կերպ փորձում էր կռվել իր ռազմական ներգրավվածությունը Սիրիայում, ինչը նրան թույլ էր տալիս ավելի ամուր դիրքերից պահանջել օտար ուժերի դուրսբերումը այդ երկրից ու հավակնել միջնորդի դեր ստանձնել Բաշար ալ-Ասադի կառավարության և ընդդիմության միջև:

Հարկ է նշել, որ Սիրիայի խնդրի հետ կապված էլ ավելի լարվեցին Իրանի և Թուրքիայի հարաբերությունները, որոնք սրվել էին արաբական երկրներում սկսված իրադարձությունների արդյունքում: Տարածաշրջանի արաբական երկրներում տեղի ունեցող իրադարձությունները հակադիր մեկնաբանություններ էին ստանում Իրանի և Թուրքիայի իշխանությունների կողմից: Եթե Իրանը, ինչպես նշեցինք վերևում, դրանք «իսլամական զարթոնք» էր անվանում, և համոզմունք հայտնում, որ այդ երկրներում ձևավորվելիք նոր կառավարությունները ընդօրինակելու էին պետության «իրանական մոդելը», ապա Թուրքիան նույն այդ երկրներում պետականության «թուրքական մոդելի» կիրառման հավանականություն էր տեսնում, քանի որ ապստամբություններն ընկալում էր որպես հանուն

ժողովրդավարության մղվող պայքար<sup>45</sup>: Իսկ պետության մոդելների տարբերության հիմքում ընկած է «իրանական» և «թուրքական» իսլամների տարբերությունը, հակամարտությունն ու տարածաշրջանում ազդեցության գործոնը մեծացնելու համար տեղի ունեցող մրցավազքը:

Սիրիայի իրադարձությունների հետ սակայն, Իրանի և Թուրքիայի շահերի բախումը կոնկրետ հարթակ ձեռք բերեց: Մինչ Իրանը Արևմուտքին մեղադրում էր Սիրիայում սադրանքներ իրականացնելու մեջ ու ֆինանսապես, մարդկային ռեսուրսներով ու նաև զինամթերքով օգնում Բաշար ալ-Ասադի իշխանությանը<sup>46</sup>, Թուրքիան խոսում էր Սիրիայի ընդդիմության ընդվզման մասին ընդդեմ դիկտատորական ռեժիմի և նույնանման ռեսուրսներով օգնում զինված ապստամբներին:

Երկու երկրների միջև հակասությունները Սիրիայի խնդրի հետ կապված ավելի շոշափելի դարձան «Սիրիայի բարեկամներ<sup>47</sup>» կոչվող խմբի ձևավորման ու նրա կողմից մի շարք կոնֆերանսներ անցկացնելուն զուգահեռ:

«Սիրիայի բարեկամներ» կոչվող առաջին կոնֆերանսը բացվեց փետրվարի 24-ին Թունիսում, որին մասնակցում էին տարածաշրջանի մի շարք երկրներ, այդ թվում նաև Թուրքիան: Իրանում խիստ բացասաբար ընդունեցին «Սիրիայի բարեկամների» հավաքը, և հատկապես նրանում Թուրքիայի մասնակցությունը:

Ստամբուլում կայացած «Սիրիայի բարեկամների» երկրորդ համաժողովի վերաբերյալ Ալի Լարիջանին երկրի Մեջլիսում

<sup>45</sup> Erdogan pitches Turkey's democratic model on 'Arab Spring' tour, by Alexander Christie-Miller, <http://www.csmonitor.com/World/Middle-East/2011/0916/Erdogan-pitches-Turkey-s-democratic-model-on-Arab-Spring-tour> (մուտք՝ 20.05.2012).

<sup>46</sup> Թեև պաշտոնական Իրանը հերքում էր Սիրիայում՝ իր զորքերի ներկայության մասին լուրերը, սակայն տարբեր աղբյուրներ, ինչպես նաև համացանցում հայտնված ու շատ արագ անհետացած վիդեոներ ապացուցում էին ճիշտ հակառակը:

<sup>47</sup> Խմբի անդամ էին մեկ տասնյակից ավելի պետություններ, այդ թվում Ֆրանսիան, ԱՄՆ-ը, Թուրքիան և Եգիպտոսը:

ելույթի ժամանակ հայտարարեց, թե վերոնշյալ կոնֆերանսն իրականում պիտի «Իսրայելի կաշառատուները» անունը կրեր<sup>48</sup>: Նա կոնֆերանսի մասնակիցներին մեղադրում էր Արևմուտքի խամաճիկները լինելու մեջ ու հռետորական հարց բարձրացնում.«Եթե այդքան հետաքրքրված եք Սիրիայում ժողովրդավարության հաստատմամբ, ապա ինչու եք լռում Բահրեյնի դիկտատուրայի վերաբերյալ»<sup>49</sup>:

Իրանը դրական էր արձագանքում ՄԱԿ-ի ջանքերին՝ ուղղված Սիրիայի խնդրի կարգավորմանը, սակայն նշում էր, որ ցանկացած բանակցային գործընթաց, որում ընդգրկված չեն լինի Սիրիայի հակամարտող կողմերն ու տարածաշրջանի ակտիվ դերակատարները, դատապարտված է ձախողման: Իրանը վստահություն էր հայտնում, որ խնդիրը կարող է լուծվել միայն Սիրիա-Սիրիա, ասել է թե իշխանություն-ընդդիմություն երկխոսության արդյունքում և դրսից ռազմական միջամտության ցանկացած փորձ հղի է անդառնալի հետևանքներով ոչ միայն Սիրիայի, այլև ողջ տարածաշրջանի և աշխարհի համար: Իրանն անընդունելի էր համարում այն հանգամանքը, որ արևմտյան երկրներն ու միջազգային կառույցները թեև շարունակ խոսում էին խնդրի խաղաղ կարգավորման անհրաժեշտության մասին, սակայն չէին դադարում զենք մատակարարել զինյալներին: ՄԱԿ-ի Սիրիայի հարցով հատուկ հանձնակատար Քոֆի Անանի՝ Սիրիայի հարցի կարգավորման ծրագրի մասին, ՄԱԿ-ում Իրանի ներկայացուցիչ Մոհամմադ Խազային հայտարարեց, որ իրենց կարծիքով դա Սիրիական ճգնաժամից դուրս գալու լավագույն տարբերակն է:

Ի տարբերություն Իրանի իշխանության, երկրի ընդդիմությունը իր պաշտոնական կայքէջում Հուլյսի կանաչ շարժման պլանավորման կոմիտեի անունից մի ուղերձ հրապարակեց, որտեղ ասվում էր, որ Իրանի ընդդիմադիր

<sup>48</sup> Կոնֆերանսի իրական անվանումը պիտի «Իսրայելի կաշառատուները» լիներ, <http://www.equity.ir/fa/component/content/article/503> (մուտք՝ 05.05.2012).

<sup>49</sup> Նույն տեղում:

շարժումը աջակցում ու ողջունում է Սիրիայի ցուցարարներին<sup>50</sup>: Ուղերձում մասնավորապես ասվում էր. «Մենք անհամբեր սպասում ենք Սիրիայի ժողովրդի ազատագրմանը, որ կրեի ժողովրդավարության և արժանապատվության հաստատման ձեր երկրում»<sup>51</sup>: Ուղերձում նաև քննադատվում էին Իրանի իշխանությունները, որ սատարում են Բաշար ալ-Ասադին և օգնում նրան ճնշել ցուցարարներին: Հատկանշական է նաև, որ ընդդիմությունը Սիրիայի իրադարձությունները դիտում էր արաբական մյուս երկրներում տեղի ունեցող դեպքերի համատեքստում, և դրանք բոլորը լավ առիթ համարում տարածաշրջանի համար պայծառ ապագա կառուցելու համար:

Իրանի ընդդիմությունը, իր աջակցությունը հայտնելով Սիրիայի ցուցարարներին, նպատակ ուներ ցույց տալ, որ կանգնած է հանուն ժողովրդավարության և ազատության պայքարող ցանկացած հասարակության կողքին, անգամ եթե դա մի հասարակություն է, որի ղեկավարները իրենց երկրի դաշնակիցներն են: Մյուս կողմից ակնհայտ է նաև, որ Իրանի ընդդիմությունը Բաշար ալ-Ասադին համարում է ոչ այնքան Իրանի, որքան Իրանի ներկայիս իշխանությունների դաշնակից՝ այդպիսով որոշակի սուբյեկտիվ կարծիք ունենալով նրա ու համապատասխանաբար նրա դեմ պայքարողների մասին:

Այսպիսով, կարելի է փաստել, որ Իրանի իշխանությունների արձագանքը արաբական երկրներում տեղի ունեցող իրադարձություններին, նախ և առաջ պայմանավորված էր երկրի ներսում սեփական դիրքերի ամրապնդման ցանկությամբ, ինչպես նաև այդ իրադարձությունների «իրանական սցենարի» կանխման անհրաժեշտությամբ: Մյուս կողմից, «Արաբական գարուն» տարածված անվան փոխարեն «իսլամական վերածնունդ» խորագիրը տալով արաբական երկրների վերոնշյալ գործընթացներին, Իրանը մեկ անգամ ևս հիշեցնում էր

<sup>50</sup>«Հուլիսի կանաչ ճանապարհ» շարժման խորհրդի հայտարարությունը տես՝ <http://www.kaleme.com/1390/07/14/klm-75648/>, (մուտք՝ 10.10.2011):

<sup>51</sup>Նույն տեղում:



իսլամական աշխարհին իսլամի<sup>52</sup> հովանու ներքո համախմբվելու և մուսուլմանական ումմայի վերածննդի անհրաժեշտության մասին: Օգտագործելով հակաարևմտյան հռետորաբանություն արաբական աշխարհում տեղի ունեցող ապստամբությունները մեկնաբանելիս՝ պաշտոնական Թեհրանը փորձում էր ետ պահել արաբական երկրների ցուցարարներին Արևմուտքի հետ հարաբերություններ ստեղծելու հնարավոր մտադրությունից, և նրանց կողմնորոշել դեպի իսլամական Իրան:

Պետք է ընդգծել նաև, որ «Արաբական գարնան» իրադարձություններին արձագանքելիս Իրանի Իսլամական Հանրապետության արտաքին քաղաքականության հեղափոխական գաղափարախոսությունը շատ հաճախ չէր կարողանում խուսափել «Realpolitik»-ի թելադրած կանոնների ազդեցությունից: Այսպես, ԻԻՀ-ն ջերմեռանդորեն աջակցում էր այն երկրների հեղափոխականներին, որոնց իշխանությունների հետ հակասություններ ուներ կրոնական ու աշխարհաքաղաքական մակարդակներում (Եգիպտոս, Թունիս, Բահրեյն, Եմեն, Լիբիա) և դատապարտում էր իր դաշնակից երկրի ապստամբներին (Սիրիա):

Ի մի բերելով վերը ասվածը՝ կարելի է փաստել, որ «Արաբական գարնան» համատեքստում Իրանի համար ավելի մեծ կարևորություն ունեն այն երկրների իրադարձությունները, որտեղ հնարավոր է ակտիվացնել իրանական ազդեցությունը ընդդեմ Եգիպտոսի, Թուրքիայի և Սաուդյան Արաբիայի. դրանք են Սիրիան, Եգիպտոսը, Բահրեյնը:

Երկրի ընդդիմությունն էլ, իր հակակառավարական գործողությունները արաբական հեղափոխությունների նախակարապետը համարելով, փորձում էր բարձրացնել «Կանաչ շարժում» կոչվող հոսանքի վարկանիշը երկրի ներսում ու տարածաշրջանում, ինչպես նաև թուլացնել երկրի իշխանության դիրքերը՝ նրանց արաբական երկրների տապալված

<sup>52</sup> Պետք է ընդգծել, որ Ալի Խամենեին իսլամ ասելով, իսլամի շիայական ուղղությունն ի նկատի ունի:

---

կառավարությունների հետ համեմատելով: «Կանաչ շարժումն» իհարկե տարբեր պատճառներով չկարողացավ կամ ավելի ճիշտ նրան թույլ չտրվեց <sup>53</sup> վերակազմավորվել ու բողոքի նոր ալիք բարձրացնել: Իսկ Իրանի իշխանության՝ «Արաքական գարնանը» տված արձագանքների արդյունքում ԻԻՀ-ի արտաքին քաղաքականության ոլորտում տեղի ունեցան իրադարձություններ, որոնք թեև շրջադարձային փոփոխությունների չբերեցին Իրանի և արաքական երկրների փոխհարաբերությունների մեջ, սակայն էական առաջընթաց գրանցեցին նրանց հարաբերություններում:

---

<sup>53</sup> Իրանի ընդդիմության հանրահավաքները «Արաքական գարնան» թեժ ժամանակահատվածում ճնշվում էին երկրի իշխանությունների կողմից առանձնակի խստությամբ. Ընդդիմության հավաքներին մասնակցած բազմաթիվ քաղաքացիներ ձերբակալվել են ու ազատագրկման դատապարտվել, իսկ շարժման առաջնորդները տնային կալանքի տակ են առ այսօր: